

انجمن علمی فقه‌بزرای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌بزرای تطبیقی

Volume 4, Issue 2, 2024

Explanation of Collusion in Sports Competitions and Strategies to Deal with and Prevent it

Sayyedah Sara Hosseini Chadegani^{*1}, Sodabeh Rezvani², Rohuddin Kurdalivand³

1. PhD Student of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Kharazmi University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

2. Assistant Professor, Department of Criminal Law, Faculty of Law and Political Science, Kharazmi University, Tehran, Iran.

3. PhD in Criminal Law & Criminology, Lecturer at the University of Poitiers, France.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 91-101

Corresponding Author's Info

ORCID: 0009-0008-4467-7108

TELL: +989132112967

Email: Sarahhosseini1368@gmail.com

Article history:

Received: 26 Dec 2023

Revised: 14 Mar 2024

Accepted: 05 May 2024

Published online: 21 Jun 2024

Keywords:

Fraud, Collusion in Sports, Sport Law, Betting.

ABSTRACT

Collusion in sports competitions is one of the issues and problems of professional sports that threatens the health of sports competitions and is the basis for other crimes. Finding solutions to prevent such crimes and violations seems to be an important matter. Based on this, the purpose of this article is to examine collusion in sports competitions and the strategies to deal with and prevent it. The current article is theoretical and has investigated the mentioned topic by using the analytical descriptive method. The findings indicate that strategies have been included at the international level to deal with collusion in sports competitions. Iran's criminal law system has also considered only the guarantee of disciplinary enforcement to deal with collusion in sports by adapting the FIFA statutes and FIFA disciplinary regulations. In addition, in Iran's domestic laws, special rules are considered for collusion as a crime, which carries penalties such as fines. Nevertheless, Iran's criminal law system actually witnesses a kind of inefficiency, conflict and disorder in dealing with and taking a stand towards match-fixing in sports competitions and controlling and restraining it. In general, there is a lack of a comprehensive and coherent approach and policy in this field.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2024 The Authors.

How to Cite This Article: Hosseini Chadegani, SS; Rezvani, S & Kurdalivand, R (2024). "Explanation of Collusion in Sports Competitions and Strategies to Deal with and Prevent it". *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 4(2): 91-101.

انجمن علمی فقه‌های تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌های تطبیقی

دوره چهارم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۳

تبیین تبانی در رقابت‌های ورزشی و راهکارهای مقابله و پیشگیری از آن

سیده‌سارا حسینی چادگانی*^۱، سودابه رضوانی^۲، روح‌الدین کردعلیوند^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)

۲. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۳. دانش‌آموخته دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، مدرس دانشگاه پواتیه، فرانسه.

چکیده

تبانی در رقابت‌های ورزشی یکی از مسائل و معضلات ورزش حرفه‌ای است که سلامت رقابت‌های ورزشی را تهدید کرده و زمینه‌ساز جرایم دیگر است. یافتن راهکارهایی جهت پیشگیری از این‌گونه جرایم و تخلفات یک امر مهم به‌نظر می‌رسد. بر همین اساس هدف مقاله حاضر بررسی تبانی در رقابت‌های ورزشی و راهکارهای مقابله و پیشگیری از آن است. مقاله حاضر نظری است و با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی به بررسی موضوع مورد اشاره پرداخته است. یافته‌ها بر این امر دلالت دارد که در سطح بین‌المللی راهکارهایی برای مقابله با تبانی در رقابت‌های ورزشی لحاظ شده است. نظام حقوق کیفری ایران نیز برای مقابله با تبانی در ورزش با اقتباس از اساسنامه فیفا و مقررات انضباطی فیفا فقط ضمانت اجرای انضباطی در نظر گرفته است. علاوه بر این، در حقوق داخلی ایران برای تبانی به‌عنوان یک جرم قواعد ویژه‌ای در نظر گرفته شده که مجازات‌هایی مانند جزای نقدی به‌دنبال دارد. با این وجود، نظام حقوق کیفری ایران، عملاً شاهد نوعی ناکارآمدی، تعارض، نابسامانی در برخورد و موضع‌گیری نسبت به تبانی در رقابت‌های ورزشی و کنترل و مهار آن است که چنین وضعیتی، ناشی از مشخص‌نبودن موضع نظام حقوقی قضایی ایران در رویارویی و عدم وجود یک رویکرد و سیاست جامع و منسجم در این زمینه می‌باشد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۹۱-۱۰۱

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد ارکید: ۷۱۰۸-۴۴۶۷-۰۰۰۸-۰۰۰۹

تلفن: +۹۸۹۱۳۲۱۱۲۹۶۷

ایمیل: Sarahhosseini1368@gmail.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۰۵

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۰۱

واژگان کلیدی:

تقلب، تبانی در ورزش، حقوق ورزشی، شرط‌بندی.

مقدمه

تبانی در حال حاضر یکی از بزرگ‌ترین تهدیدات نسبت به موجودیت ورزش است. در دنیای امروزه که شاهد قراردادهای چندصدمیلیون دلاری تلویزیونی، معاملات، اسپانسرها، افزایش پتانسیل بازاریابی و توافقنامه‌ها هستیم، تبانی هیچ‌گاه تا به این حد پرمفعت نبوده است. مقابله با این پدیده به‌طور افزاینده‌ای به یک موضوع اصلی برای فدراسیون‌های ورزشی ملی و بین‌المللی تبدیل شده است، هرچند تبانی تنها یک گزند برای کسانی که مسابقات را مدیریت و سازماندهی می‌کنند، نیست. تبانی نتیجه یک مسابقه اثرات ناهموار زیادی بر روی دیگر شرط‌بندان دارد. اگر نتیجه یک بازی از قبل تعیین شده باشد، این نتیجه تماشاچیان و دوستداران را دل زده می‌کند که در نتیجه موجب کاهش اسپانسرها، تبلیغات، مخاطبان تلویزیونی و دیگر افراد علاقمند می‌شود. از طرفی، ورزش اساساً بر پایه قوانین و بازی جوانمردانه استوار است، اما تبانی باعث از بین رفتن مفهوم روحیه ورزشکاری و اخلاق ورزشی خواهد شد.

آنچه بررسی تبانی و راهکارهای پیشگیری از آن را ضروری ساخته این است که تبانی مرتبط با شرط‌بندی ورزشی به یک مشکل در ورزش تبدیل شده است و رشته‌های ورزشی مختلف و طیف گسترده‌ای از بازیگران ورزش، مانند ورزشکاران، مربیان، داوران و مقامات را درگیر نموده است. به‌طور کلی، سازمان‌های ورزشی و همچنین سازمان‌های بین‌المللی، از جمله فیفا و کمیته بین‌المللی المپیک تبانی را یک شکل از تقلب می‌دانند و به این ترتیب، باید توسط قانون کیفری تعیین مجازات شود. درخصوص تبانی در ورزش پژوهش‌های محدود انجام شده است. سجاد طاهرخانی و شهرام شفیعی، در مقاله‌ای به بررسی عوامل مؤثر بر بروز تبانی در فوتبال ایران پرداخته‌اند (طاهرخانی و شفیعی، ۱۴۰۰: ۳۵). علی‌رضا زارع، صدیقه حیدری‌نژاد و رضوان شیرالی نیز در مقاله‌ای، تأثیر رسانه‌های جمعی بر کنترل فساد در ورزش فوتبال را مورد بررسی قرار داده‌اند (۱۳۹۵). همچنین سیداشکان ساداتی فلاح‌آبادی در مقاله‌ای، مبارزه با تبانی در ورزش فوتبال از دیدگاه نظام حقوقی ایران را بررسی کرده است (ساداتی فلاح‌آبادی، ۱۳۹۹: ۴۸). تمایز و نوآوری مقاله

حاضر نسبت به پژوهش‌های انجام‌شده این است که در این مقاله، علاوه بر تبیین حقوقی تبانی، راهکارهای مقابله و پیشگیری از آن مورد بررسی قرار گرفته است. براساس آنچه گفته شد، سؤال مقاله بدین‌شکل قابل طرح است که رویکرد حقوق کیفری نسبت به تبانی در رقابت‌های ورزشی چگونه بوده و راهکارهای مقابله و پیشگیری از آن چیست؟ به‌منظور بررسی سؤال مورد اشاره ابتدا تبانی در ورزش و راهبردهای مقابله با تبانی در ورزش در سطح بین‌المللی و حقوق ایران بررسی شده و در ادامه از روش‌های پیشگیری بحث شده است.

۱- تبانی در ورزش

تبانی هرگونه فعالیت غیرقانونی یا غیراخلاقی است که به‌صورت عمدی نتیجه مسابقه ورزشی را به سود یک یا گروهی منحرف سازد. باتوجه به مفاد کنوانسیون شورای اروپا در مورد دستکاری مسابقات ورزشی که در ۹ ژوئیه ۲۰۱۴ توسط کمیته وزیران شورای اروپا تصویب شد، مفهوم تبانی در ورزش یا دستکاری در مسابقات ورزشی چنین بیان می‌دارد: «فعل یا ترک عمدی است با هدف تغییر نامناسب نتیجه یا روند یک مسابقه ورزشی به‌منظور حذف تمام یا بخشی از ماهیت غیرقابل پیش‌بینی مسابقات ورزشی فوق‌الذکر به‌منظور به‌دست‌آوردن مزیت ناروا برای خود یا دیگران است» (طبق ماده ۳ کنوانسیون مکولین). این تعریف شامل تلاش‌هایی برای تغییر مسیر به اصطلاح «تثبیت نقطه» و همچنین نتیجه کلی یک رویداد ورزشی که به دلایل ورزشی و هم به‌خاطر منافع مالی می‌باشد (Moriconi, 2018: 273). تبانی در ورزش با توجه به این‌که چه کسی دخیل و به چه دلایلی ارتکاب یافته است، اشکال مختلفی دارد. دلیل چنین اقدامی یا برای به دست‌آوردن یک مزیت ورزشی (مثلاً رویارویی با حریف آسان‌تری در دور دوم مسابقات) یا به‌دست‌آوردن منفعت مالی است که به‌ویژه با شرط‌بندی ورزشی مرتبط است، درحالی‌که مورد اول، زمانی اتفاق می‌افتد که «یک مسابقه فوتبال را دستکاری می‌کنند تا اطمینان حاصل کنند که یک تیم بازی را می‌برد یا مساوی می‌کند.» و معمولاً زمانی اتفاق می‌افتد که یک تیم به کسب جایگاهی خاص در جدول رده‌بندی لیگ و یا باقی‌ماندن در جدول لیگ برتر به آن نیاز دارد؛ مورد

دوم، تبانی بازی مرتبط با شرطبندی زمانی است که در یک مسابقه با هدف به حداکثر رساندن سود خود از شرطبندی، چه قانونی یا غیرقانونی دستکاری می‌کنند (Hill, 2015: 214).

آنچه قابل ذکر است، یکی از معیارهای تمایز میان خود تبانی در ورزش این است آیا با شرطبندی ارتباط دارد؟ این شکل از تبانی که از طریق افراد که بر روی نتایج نهایی یا اتفاقات خاص یا کوچک در یک مسابقه شرطبندی قانونی و یا غیرقانونی انجام می‌دهند، سازماندهی می‌شود و حتی برای کسب نتایج مورد نظر، رشوه نیز می‌دهند (احمدی ناطور و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۷-۴۱). بنابراین وجود شرطبندی برای افراد به‌طور بالقوه فرصتی ایجاد می‌کند بر نتیجه آن رویداد ورزشی اثر بگذارد. این فرصت آن را دستکاری رویداد ورزشی در میدان با انگیزه کسب سود بالقوه در بازار شرطبندی تعریف می‌کنند (Forrest, 2008: 102).

۲- راهبردهای مقابله با تبانی در ورزش در سطح بین‌المللی

برای مقابله مؤثر با بعد فراملی تبانی در ورزش، نیازمند استانداردسازی و هماهنگی بیشتر اقدامات قانونی، اداری و ارتقای همکاری مؤثر بین دولت‌ها است. بنابراین بررسی چهارچوب‌های حقوقی بین‌المللی یک راه مهم برای دستیابی به این اهداف است که در ذیل این عنوان مورد بحث قرار می‌گیرد.

۲-۱- چهارچوب‌های حقوقی بین‌المللی؛ از قطعنامه اروپا تا کنوانسیون مکولین

تبانی در بازی‌های ورزشی و مسائل مرتبط با آن، از جمله شرطبندی نیز در سال‌های اخیر توجه نهادهای اروپایی را به خود جلب کرده است. همان‌طور که منطقه اروپا منشأ رشد و رهبری ورزش مدرن می‌باشد. این موضوع فراتر از صلاحیت مقامات ملی است و آن را به موضوعی مناسب برای شورای اروپا تبدیل کرده است. از اولین مواردی که می‌توان اشاره کرد، قطعنامه پارلمان اروپا در خصوص قمار آنلاین^۱ که در پایان سال ۲۰۱۱ به تصویب رسید. این قطعنامه نگرانی‌های EP را در مورد ارتباط بین سازمان‌های جنایی و توسعه

تبانی بازی در رابطه با شرطبندی آنلاین بیان می‌کند. به‌طور خاص به تقویت مبارزه با تقلب در ورزش، به‌ویژه تبانی اشاره می‌کند. در آخرین قطعنامه پارلمان اروپا بیان شده است که: «از دولت‌ها می‌خواهد تمام اقدامات لازم را برای جلوگیری و مجازات فعالیت‌های غیرقانونی که بر یکپارچگی ورزش تأثیر می‌گذارد، انجام دهند و به تبدیل چنین فعالیت‌هایی به یک جرم جنایی اشاره می‌کنند.» این ماهیت جهانی و رشد فوق‌العاده تبانی در ورزش اخیراً منجر به ایجاد یک کنوانسیون بین‌المللی خاص با گستره جهانی شد که توسط شورای اروپا در سال ۲۰۱۴ معروف به کنوانسیون دستکاری در مسابقات ورزشی از این پس، «کنوانسیون مکولین» نامیده می‌شود، در سپتامبر ۲۰۱۹ به اجرا درآمد؛ این کنوانسیون به‌طور بالقوه مهم‌ترین ابزار قانونی مربوط به تبانی در ورزش است که در سرتاسر جهان، چهارچوب و سیاستی را برای مبارزه با دستکاری در ورزش (تبانی در ورزش) تعیین می‌کند. این کنوانسیون از مقامات دولتی می‌خواهد تا با سازمان‌های ورزشی و سازمان‌دهندگان مسابقات برای پیشگیری، شناسایی همکاری کنند و برای تبانی در ورزش مجازات تعیین کنند. همچنین یک چهارچوب قانونی مشترک مبتنی بر رویکردهای مشترک ملی برای مبارزه با تبانی بازی در مورد نقش‌هایی که باید توسط ذی‌نفعان مختلف ایفا شود، پیشنهاد می‌دهد. بنابراین قدرت عدالت کیفری برای پاسخ به تبانی بازی، نشان خواهد داد دستکاری در ورزش (تبانی در ورزش) یک نقض «ساده» قوانین ورزشی نیست، بلکه یک تخلف علیه عموم به‌معنایی وسیع‌تر است که پاسخ عدالت کیفری رسماً توسط شورای اروپا تأیید شد (Chaplete, 2015: 126). بنابراین مبارزه با تبانی در ورزش به تنهایی توسط آیین‌نامه‌های انضباطی و سازمان‌های ورزشی امکان‌پذیر نخواهد بود. سه دلیل مهمی که در مبارزه با آن، نیاز به مداخله دولت‌ها می‌باشد، زیرا بسیاری از پرونده‌های تبانی در ورزش با شبکه‌های جرایم سازمان‌یافته فراملی و قمار، پولشویی در ارتباط است. سازمان‌های ورزشی برای رسیدگی به تبانی ورزشی از طریق شبکه‌های جرایم سازمان‌یافته ظرفیت و اختیار ندارد؛ دوم نیازمند همکاری بین‌المللی می‌باشد، زیرا تبانی در ورزش محدود در مرزهای ملی نیست؛ سوم نیازمند

^۱- European Parliament resolution on online gambling in the Internal Market.

خواهد شد.» همچنین در اوایل سال ۲۰۲۱، فیفا برنامه یکپارچگی جهانی^۱ را با همکاری UNODC را راهاندازی کرد. هدف این برنامه درک عمیق از تبانی در ورزش و اقدامات لازم برای مقابله با آن بود. برنامه صداقت جهانی فیفا که همراه با UNODC ارائه شده است، با گردهم‌آوردن بیش از ۴۰۰ شرکت‌کننده از سراسر جهان، بستر مهمی را برای آموزش و تقویت تلاش‌های مداوم برای مبارزه با تبانی در بازی‌ها و محافظت از یکپارچگی فوتبال فراهم کرده است.

۲-۲-۲- کمیته بین‌المللی المپیک (IOC)

در دسامبر ۲۰۱۵ هیأت اجرایی IOC، قانون جنبش المپیک در مورد جلوگیری از تبانی در ورزش را تصویب کرد. هدف این آیین‌نامه ارائه مقررات هماهنگ با سازمان‌های ورزش برای محافظت از همه مسابقات در برابر تبانی است. از آنجا که دولت‌ها به‌طور فزاینده‌ای به دنبال جرم‌انگاری تبانی در ورزش هستند. نقشه جهانی قوانین ملی در مورد تبانی در ورزش که توسط UNODC و IOC در سال ۲۰۲۱ انجام شد، نشان داد که ۴۵ حوزه قضایی به‌طور خاص آن را جرم‌انگاری می‌کنند. بنابراین تقریباً همه سازمان‌های ورزشی بین‌المللی در داخل و خارج از دنیای ورزش، مقررات صریحی در مورد تبانی در مسابقات ورزشی وضع کرده‌اند و یا با چنین رفتارهای نادرستی تحت یک ماده کلی‌تر در مورد آن برخورد کرده‌اند.

۳- راهبردهای حقوق ایران برای مقابله از پاسخ انضباطی تا کیفری

در حقوق ایران با نگاهی به آیین‌نامه انضباطی فوتبال و عدم جرم‌انگاری آن در قوانین به بحث می‌پردازیم و برای نمونه به قوانین کیفری کشورهای، مانند استرالیا و سوئیس نیز که پیش رو در زمینه جرم‌انگاری تبانی در ورزش هستند، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۳-۱- پاسخ‌دهی در گستره آیین‌نامه انضباطی

تبانی در رقابت‌های ورزشی نشان‌دهنده یک چالش بزرگ برای یکپارچگی و روحیه ورزش است. سیاست‌گذاران باید

همکاری بین نهادهای مجری قانون، از جمله پلیس، دادگاه و سازمان‌های ورزشی می‌باشد، زیرا با کنشگران مختلف در عرصه ورزش روبه‌رو هستیم. کنوانسیون مکولین در سال ۲۰۱۴ نه تنها تعهداتی را بر امضاکننده آن تحمیل کرد؛ همچنین به‌عنوان راهنمایی برای دولت‌های ملی که تحت تأثیر تبانی در ورزش قرار می‌گیرند، عمل کرد. هدف اصلی آن در ماده ۲ قانون کنوانسیون مکولین که اشاره می‌کند: «جلوگیری، شناسایی و تحریم تبانی در مسابقات ورزشی ملی و بین‌المللی است.» جالب توجه آن است که برای امضا و تصویب توسط کشورهای اروپایی و غیراروپایی باز است.

۲-۲- سازمان‌های بین‌المللی؛ از فیفا تا کمیته بین‌المللی المپیک

مقررات نهادهای ورزشی بین‌المللی ابزار ارزشمندی در مبارزه با تبانی در ورزش می‌باشند. تلاش‌های قابل توجهی توسط سازمان‌های ورزشی، از جمله کمیته بین‌المللی المپیک و فدراسیون بین‌المللی فوتبال (فیفا) در راستای مبارزه با تبانی در ورزش صورت پذیرفته است که در قسمت ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۲-۱- فدراسیون بین‌المللی فوتبال (FIFA)

سازمان‌های ورزشی مدت‌هاست که تهدید ناشی از تأثیر بر نتیجه یا مسیر یک رویداد ورزشی را تشخیص داده‌اند و به‌منظور حفاظت از یکپارچگی مسابقات ورزشی، رویکردهای مختلفی را در مبارزه با تبانی در ورزش در پیش گرفته‌اند. به‌عنوان مثال، فیفا، سازمان جهانی فوتبال، به جلوگیری از تبانی در مسابقات اشاره کرده است. ماده ۲ اساسنامه فیفا (ویرایش ۲۰۲۲) که در حال حاضر قابل اجرا هستند، اشاره صریح به مبارزه با تبانی در ورزش به‌عنوان یکی از اهداف فیفا دارد. فیفا یک قانون انضباطی جدید را در سال ۲۰۱۹ معرفی کرد که اقدامات خاصی را از طریق یک بخش اختصاصی با هدف رسیدگی به تبانی در ورزش محسوب می‌شود. طبق ماده ۱۸ قانون انضباطی فیفا (۲۰۱۹) قابل مجازات است و به شرح زیر ارائه می‌کند: «هرکس به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم، با هر فعل یا ترک فعل، به‌طور غیرقانونی بر روند، نتیجه یا هر جنبه دیگری از مسابقه و/یا مسابقه تأثیر بگذارد یا دستکاری کند یا توطئه کند و تلاش برای انجام این کار به هر وسیله‌ای مجازات

¹- United Nations Office on Drugs and Crime

انضباطی فیفا و ماده ۲۰ آن بخش است. تبانی یک عمل غیرقانونی است که اصولاً درگیر سودبردن مالی از طریق سازمان‌دهی و اثر گذاشتن بر یک نتیجه خاص در یک رویداد ورزشی است. هر شخصی (حقیقی یا حقوقی) که برای تحت تأثیر قراردادن نتیجه یک مسابقه به شیوه‌های که مغایر با اخلاق ورزشی می‌باشد، تبانی نماید، به محرومیت یا منع از هرگونه فعالیت مرتبط با فوتبال و نیز به جریمه مجازات می‌گردند (مقررات انضباطی فیفا مصوب ۲۰۲۳ - بخش ۲ - ماده ۲۰).

تبانی در فوتبال ایران در ماده ۷۳ مقررات انضباطی فدراسیون فوتبال ایران مصوب ۱۳۹۷ با عنوان «سلامت، مسابقات، تبانی» معرفی شده و مجازات‌های این عمل در این ماده درج شده است. این ماده برگرفته از ماده ۲۰ مقررات انضباطی فیفا است. در هیچ‌یک از مقررات فیفا و فدراسیون فوتبال ایران این عبارت تعریف نشده است و تنها مصادیقی از آن، طریقه احراز و همچنین روش برخورد با تبانی مشخص شده است. ماده ۷۳ آیین‌نامه انضباطی فدراسیون فوتبال: «تبانی به مفهوم این است که اشخاص، اعم از مدیران، مربیان، بازیکنان و سایر دست‌اندرکاران مسابقات توافق نمایند که با اقداماتی برخلاف اخلاق ورزشی و بازی جوانمردانه نتیجه مسابقه را تعیین نمایند که تشخیص موضوع برعهده کمیته انضباطی است.» مطابق اساسنامه فدراسیون‌های ورزشی جمهوری اسلامی ایران، بدیهی است در صورت احراز تخلف از مقررات فنی، با توجه به رشته ورزشی مربوطه، تنبیه خاصی از سوی کمیته انضباطی در نظر گرفته می‌شود که این مقررات نیز بیشتر در قالب آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها می‌باشد (کاشف و شیدایی، ۱۳۸۸: ۱۳).

در فوتبال ایران نیز نمونه‌های بسیاری از تبانی در رخ داده است و پرونده‌های زیادی مورد بررسی قرار گرفته است، از جمله تبانی بین تیم‌های سردار بوکان و شاهین بندر عامری در بازی هفته بیست‌وپنجم و تیم‌های سردار بوکان و شهید قندی یزد در بازی هفته بیست‌وششم محرز و مسلم است، لذا نظر به لزوم رعایت اصل انصاف در تعیین تنبیه‌ها، با اعلام کسر ۶ امتیاز از تیم سردار بوکان در فصل آینده و کسر ۶ امتیاز از تیم‌های شاهین بندر عامری و شهید قندی یزد در

برای مقابله مؤثر با این پدیده در سطوح مختلف ورزش و در بین گروه‌ها به‌عنوان مثال، ورزشکاران، مربیان، داوران و مقامات و مدیران باشگاه اقدام کنند. تبانی در رقابت‌های ورزشی به‌عنوان یک پدیده جهانی، مبارزه با آن در سطوح مختلف را نیاز می‌شود. تبانی در ورزش از سطوح مختلف قابل مجازات است. سطح اول شامل مجازات‌های انضباطی (ورزشی) است که توسط ارگان‌های ورزشی ذی‌ربط با توجه به آن‌ها اعمال می‌شود؛ در سطح دوم، مجازات‌هایی که توسط مقامات اجرا می‌شود، بسته به موارد قابل اجرا، این نوع ممکن است ماهیت مدنی، اداری، انضباطی یا کیفری داشته باشد (Diaconu & Kuhn, 2019: 2).

وجود فساد در بخش‌های زیادی از فوتبال ایران و افزایش آن طی چند سال اخیر، غیرقابل انکار بوده است. اخبار منتشره از حواشی تیم‌ها و بازیکنان اعم از تبانی تیم‌ها، مربیان، داوران و پرداخت‌های غیرمعارف باشگاه‌ها به بازیکنان و رفتارهای غیراخلاقی رخ داده در خارج و داخل زمین فوتبال از سوی برخی از بازیکنان و رسانه‌ای شدن این موارد، حساسیت افکار عمومی نسبت به این ناهنجاری‌ها بالا رفته، لذا ضرورت بررسی علمی پدیده فساد در فوتبال بیش از پیش آشکار شده است. بر همین اساس، کمیسیون اصل نود مجلس شورای اسلامی در راستای انجام وظایف مصرح در قانون اساسی و متعاقب وصول شکایات و گزارش‌های متعدد درخصوص موضوع «تهداینه شدن فساد و تخلف در فوتبال ایران»، اقدام به بررسی این پرونده نمود که خلاصه‌ای مجمل و متناسب با قرائت در جلسه عمومی مجلس شورای اسلامی تهیه گردید و حسب مورد، پرونده جهت طی مراحل قانونی به قوه قضاییه ارسال شد. براساس اطلاعات مستند، مصادیق این معضلات عبارتند از: تبانی و ... بود.

یکی از اقدامات قانون‌گذار در عرصه مقابله با تبانی در رقابت‌های ورزشی در آیین‌نامه انضباطی پیش‌بینی شده است. با این حال مقررات فراگیری که با اتکا به آن بتوان به حمایت و پیشگیری از آن اقدام کرد، هنوز دارای نواقصی است، اما آنچه در ادبیات حقوق ورزش ایران به تخلف تبانی در فوتبال معروف و مصطلح گردیده است، موضوع بخش ۲ آیین‌نامه

فصل فعلی و بقای جرمه‌های نقدی پنج‌میلیاردریالی، حکم معترض‌عنه با اصلاح انجام شد.

همچنین در لیگ اروپا نخستین تسانی در تاریخ فوتبال را منچستر یونایتد و لیورپول رقم زدند. در سال ۱۹۱۵ برخی از بازیکنان دو تیم توافق کردند که شیاطین سرخ سقوط نکند. پس از افشای این موضوع هشت نفر از آن‌ها برای همیشه محروم شدند. پس از چند سال شش نفر از آن‌ها به‌خاطر شرکت در ارتش انگلیس در جریان جنگ جهانی اول بخشیده شدند. بزرگ‌ترین رسوایی فوتبال ایتالیا انتخاب داوران مشخص بود که به نفع یک تیم خاص سوت بزنند. این قضیه به کالچوپولی معروف شد. تحقیقات GEA World ایتالیا نشان داد لوچانو موجی و آنتونیو جیرائودو، مدیران یوونتوس با مسؤولین فوتبال ایتالیا درباره چگونگی نفوذ در انتخاب داور صحبت می‌کردند. یوونتوس، میلان، فیورنتینا و لاتزیو به این رسوایی مرتبط بودند و هر چهار تیم جریمه شدند.

مقن کیفری ایران برای مقابله با تسانی تدابیر خاصی را پیش‌بینی کرده است. بررسی آیین‌نامه انضباطی فدراسیون فوتبال در این خصوص می‌تواند مفید باشد. در این آیین‌نامه تنبیهات پیش‌بینی شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌فرمایید مقن کیفری ایران به‌طور خاص تدابیری که با پدیده تسانی در ورزش مطابقت داشته باشد، در نظر نگرفته است و با بررسی آیین‌نامه انضباطی فوتبال در این خصوص می‌توان ما را به این نکته رهنمون سازد. باتوجه به معنای عام حقوق کیفری درمی‌یابیم آیین‌نامه انضباطی فدراسیون فوتبال رهیافت‌هایی برای مقابله با تقلب و به‌ویژه تسانی در ورزش در نظر گرفته است. شایان ذکر است که مشاهده می‌شود در آیین‌نامه انضباطی دو نوع تنبیه در نظر گرفته است. برخی از این تنبیهات برای ورزشکارانی است که مرتکب تقلب و تسانی شده‌اند و برخی مربوط به باشگاه و تیم است. مهم‌ترین راهکار و حربه‌ای که این کمیته برای مقابله با تسانی در ورزش از آن استفاده می‌کند، جریمه نقدی است. در مواردی که تسانی به‌عنوان تخلف در نظر گرفته می‌شود، صرفاً به بیان مصادیقی در آیین‌نامه انضباطی فوتبال اشاره نموده است. جریمه نقدی بیشترین رأی صادرشده از سوی کمیته انضباطی

در لیگ برتر بوده است. باتوجه به تداوم مسائل انضباطی، علی‌رغم اعمال جریمه‌های نقدی، به‌نظر می‌رسد به‌دلیل افزایش مبلغ قرارداد بازیکنان و مربیان و بالا بودن میزان درآمد تیم‌های خصوصی یا افزایش کمک‌های مالی سازمان تربیت بدنی، این حکم نتوانسته چندان مؤثر واقع شود (صادقی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۹-۶۹). این عدم تعریف به این معناست که رکن قضایی رسیدگی‌کننده بتواند براساس اوضاع و احوال هر پرونده به احراز آن بپردازد.

با ملاحظه قانون مجازات اسلامی درمی‌یابیم به‌طور مشخص تسانی تحت عنوان جرم جداگانه تعریف نگردیده است، اما باتوجه به ماده ۶۱۰ و ۶۱۱ بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی درمی‌یابیم که تسانی فقط نسبت به جرایم چون علیه امنیت عمومی و جرایم علیه اعراض، نفوس و اموال مردم جرم‌انگاری شده است و نه به‌صورت عام و درخصوص سایر موارد مانند تسانی برای ارتکاب جرم علیه اموال و معاملات دولتی حکمی ندارد (متنی‌نژاد، ۱۳۸۶: ۶۲-۴۷). بنابراین با اشاره به مواد صدرالذکر، جرم‌انگاری تسانی در ورزش نیز در حقوق کیفری در نظر گرفته نشده است.

با این حال، از چشم‌انداز حقوق کیفری می‌توان برخی مبانی بر برای توجیه جرم‌انگاری تسانی در عملیات ورزشی برشمرد. مسؤولیت کیفری اشخاص حقوقی، از جمله این مبانی است. یکی از نوآوری‌های قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ خورشیدی این است که مفهوم مسؤولیت کیفری اشخاص حقوقی را برای نخستین بار و به‌طور آشکار پذیرفته است. در این راستا افزون بر اشخاص حقیقی اشخاص حقوقی نیز می‌توانند به‌عنوان متهمین به ارتکاب جرایم تحت تعقیب قرار گرفته و به مجازات‌های مناسب محکوم شوند. بدیهی است که امروزه باشگاه‌های ورزشی به‌عنوان اشخاص حقوقی افزون بر دارا بودن کارکردهای اجتماعی سازنده می‌توانند به‌عنوان یک بزهکار نیز ظاهر شده و امور ورزشی را از مسیر راستین خود دور نمایند. بنابراین می‌توان گفت که پذیرش مفهوم مسؤولیت کیفری اشخاص حقوقی، گام بسیار مهمی برای تدوین مبارزه‌ای مؤثر علیه جرم تسانی در امور ورزشی است که باشگاه‌های ورزشی و نیز دیگر نهادها به‌عنوان اشخاص

ورزشکاران و مربیان آن‌ها با آنکه خود عالماً و عامداً قوانین وضع شده برای رشته ورزشی خود را رعایت نمی‌کنند، اما مبنا و خاستگاه انجام این رفتار در اراده افراد دیگر نهفته است. همان‌گونه که پیش از این هم گفته شد، در جهان پیچیده و مخاطره‌آمیز کنونی، باید انتظار داشت که کنش‌های سیاسی و منفعت‌مدار برخی از افراد در دنیای ورزش تبانی‌کنندگانی دیگر را وادار می‌سازد که بازیکنان و مربیان را وادارند که از مقررات پذیرفته شده و درواقع از مسیر متعارف و شناخته شده برای انجام فعالیت‌های ورزشی خارج کنند، البته باید به یاد داشت که در هر صورت تبیین یادشده مبنی بر وجود ارتباط میان ارتکاب جرم تبانی در امور ورزشی با مفهوم مسؤولیت کیفری ناشی از فعل غیر، به دلیل پیچیدگی‌های ساختاری جهان ورزش نیازمند کاوش و بررسی بسیار عمیق سامانه‌های نظارتی امنیتی و قضایی کشورها و نیز ارگان‌های مشابه آن‌ها در فدراسیون‌های ورزشی است.

از آنجا که تعیین مجازات‌های انضباطی تبانی در ورزش فقط می‌تواند برای کسانی اعمال شود که مستقیماً در ورزش شرکت دارند، درحالی‌که تبانی در ورزش معمولاً با جرایم سازمان‌یافته مرتبط است. تلاش برای مبارزه با دستکاری مسابقات ورزشی نمی‌تواند صرفاً یک رویکرد تک‌جانبه از سوی سازمان‌های ورزشی باشد، بلکه نیاز به دخالت دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی مجری قانون برای مقابله با این مشکل باشد. مجازات‌های کیفری و ایجاد یک جرم کیفری خاص در قوانین ملی به‌نظر می‌رسد. به تبانی‌بازی طیفی از ذی‌نفعان مختلف خواستار ایجاد یک جرم قانونی خاص مربوط به تبانی بازی شده‌اند. این مسیری است که برخی از کشورهای عضو اروپایی طی کرده‌اند. در مورد تبانی در ورزش عدم شناخت و درک کامل آن وجود دارد و منجر به ایجاد خلأهایی در اسناد حقوقی و کیفری هریک از کشورها شد، رفع چنین خلأهایی، مدت زمان زیادی به طول می‌انجامد. در چند سال گذشته، بسیاری از دولت‌ها نسبت به تبانی در ورزش جرم‌انگاری نموده‌اند. جرم‌انگاری تبانی در رویدادهای ورزش، در کشورهای اروپایی تصویب شده یا در حال حاضر در مرحله تصویب موارد خاص هستند. برای مثال در حقوق کیفری سوئیس، مطابق قانون ارتقای ورزش از ۱ ژانویه

حقوقی دست‌کم در بخش مهمی از این جرم نقش عمده‌ای را ایفا می‌نمایند. در همین راستا باید به ماده ۱۴۳ قانون مجازات اسلامی اشاره نمود که مقرر می‌دارد: «در مسؤولیت کیفری اصل بر مسؤولیت شخص حقیقی است و شخص حقوقی در صورتی دارای مسؤولیت کیفری است که نماینده قانونی شخص حقوقی به نام یا در راستای منافع آن مرتکب جرمی شود، مسؤولیت کیفری اشخاص حقوقی مانع مسؤولیت اشخاص حقیقی مرتکب جرم نیست.» به‌نظر می‌رسد که پیش‌بینی مفهوم مسؤولیت کیفری اشخاص حقوقی توانمندی‌های مناسبی را برای مبارزه با جرمی همانند تبانی در امور ورزشی در اختیار دست‌اندرکاران نظام کیفری کشورمان نهاده است. دلیل این ادعا این است که در بیشتر موارد منافع به‌دست‌آمده از ارتکاب تبانی در امور ورزشی آنچنان گسترده و فراگیر است که تصور بهره‌بردن یک یا چند تن از آن بعید است، از همین رو برخی شخصیت‌های حقوقی شناخته شده همانند باشگاه‌های بزرگ به‌دلیل گستره کنش‌ها و منافع احتمالی فراروی خود با احتمال بیشتری نسبت به اشخاص حقیقی به ارتکاب تبانی روی می‌آورند.

مبنای دیگر، مسؤولیت کیفری ناشی از فعل غیر است. حقوق کیفری در برخی موارد و بنابر پاره‌ای مصالح اجتماعی مفهوم مسؤولیت کیفری ناشی از فعل غیر را پذیرفته است، بدین مفهوم که ممکن است فردی به دلیل ارتکاب رفتارهایی مجرمانه از سوی افراد دیگر مجازات شود. در اینجا این پرسش به میان می‌آید که اصولاً جایگاه مسؤولیت کیفری ناشی از فعل غیر در تحلیل جرم تبانی در امور ورزشی در کجاست و آیا می‌توان سزادهی جرم تبانی در ورزش را بر این مبنا استوار نمود؟ به دلیل سازمان‌یافتگی فعالیت‌های ورزشی در زمان ما و گرایش بیش از پیش شهروندان و نیز حجم سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دولت‌ها در فعالیت‌های ورزشی پیوند دادن تبانی در امور ورزشی با مفهوم مسؤولیت کیفری ناشی از فعل غیر، تا حدودی امکان‌پذیر است، اگرچه باید اعتراف نمود که یافتن این پیوند در نگاه اول دشوار است و برای دستیابی به چگونگی و میزان ارتباط میان این دو مفهوم باید نگاهی فراگیرتر را به دنیای ورزش داشت. در بسیاری از موارد،

اجازه تصویب قوانین کیفری مربوط به تبانی مسابقات را می‌دهد.

باتوجه به موارد فوق و باتوجه به رویکردهای اتخاذشده توسط دولت استرالیا و سوئیس، جرم‌انگاری تبانی در ورزش در قوانین کیفری ملی گامی مناسب در مبارزه با رفتار متقلبانه در این زمینه به‌نظر می‌رسد، اگرچه بسیاری از آن‌ها از کنوانسیون مکولین الهام گرفته شده‌اند، درحالی‌که این مقررات ملی با یکدیگر تفاوت دارند و همچنین تفاوت‌های فرهنگی فاحشی وجود دارد.

همان‌طور که در شرح مقاله توضیح داده شده، میان تبانی ورزشی و شرطبندی ارتباط معناداری وجود دارد. برای مثال شرطبندی یکی از پدیده‌های منفی رو به رشد در عرصه ورزش کشور، خصوصاً مسابقات فوتبال شده است. این پدیده باعث شده تا عده‌ای برای برنده‌شدن در شرطبندی‌ها به تبانی با برخی بازیکنان و داوران روی آورند. بنابراین می‌توان گفت امروزه اشکال سنتی قمار منسوخ شده و نوع شایع و عمده آن، در قالب «شرطبندی بر روی نتایج رویدادهای ورزشی» متجلی شده است (احمدی ناطور و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۷-۴۱). در رویه فعلی حقوق کیفری ایران، با مرتکبان و دست‌اندرکاران شرطبندی‌های ورزشی با استناد به مواد ۷۰۵ و ۷۰۸ قانون مجازات اسلامی، تحت عناوین مجرمانه قماربازی و دایرکردن قمارخانه، برخورد کیفری می‌شود، درحالی‌که به‌نظر می‌رسد هرچند بتوان شرطبندی را از نظر حکم فقهی ملحق به قمار دانست، لیکن به‌دلیل عدم تطابق میان ارکان و عناصر آن با جرم قماربازی موضوع ماده ۷۰۵، در شمول ماده مذکور نمی‌گنجد و رویه دستگاه قضا مبنی بر استناد به ماده مذکور در برخورد با شرطبندی‌های ورزشی، فاقد وجهت قانونی می‌باشد. به‌نظر می‌رسد باتوجه شرایط قانونی فعلی، چنانچه اصرار بر برخورد کیفری با فعالین این عرصه وجود دارد، تنها مستمسک قانونی، ماده ۲ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری می‌باشد که البته این دیدگاه نیز خالی از انتقاد نبوده و بحث و بررسی‌های مفصل و مستقلی را می‌طلبد (احمدی ناطور و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۷-۴۱). در ادامه شایان ذکر است این مواد به‌موجب قانون

۲۰۱۹ یک جرم کیفری خاص در مورد دستکاری رقابت (تبانی در ورزش) در ماده 25a تحت عنوان «اقدامات برای مبارزه با تقلب در رقابت ورزشی» را در نظر گرفته و به‌موجب ماده c 265 (تبانی توأم با شرطبندی ورزشی) و مقرر می‌دارد: «هرکسی که به شخصی که در یک مسابقه ورزشی (شامل ورزشکاران، مربیان و داوران) که در آن شرطبندی ورزشی ارائه می‌شود، به‌منظور تحریف روند این مسابقه مزیتی ناروا یا اعطا می‌کند یا می‌پذیرد، ... مستحق مجازات حبس از سه‌سال بیشتر یا جزای نقدی می‌شود.» به‌موجب ماده d 265 (دستکاری در مسابقات ورزشی حرفه‌ای) نیز بیان می‌دارد: «هرکس در مقام یک ورزشکار یا مربی، به خود اجازه دهد که به او وعده داده شود یا منفعتی را برای خود یا شخص ثالث در ازای تأثیرگذاری بر روند یا نتیجه مسابقه ورزشی قول دهد و بپذیرد، مجازات حبس از سه‌سال یا جزای نقدی را در پی دارد.»

باتوجه به مواد قانونی درمی‌یابیم که تبانی در ورزش هر دو تبانی توأم با شرطبندی و هم غیرمرتبط با شرطبندی جرم‌انگاری شده است تا از یکپارچگی ورزش به‌طور جامع محافظت شود. دولت ایالتی کوئینزلند (Qld) به‌موجب ماده 444 A قانون کیفری ۱۸۹۹ (Qld) قانون کیفری به شرح زیر است: «شخصی که در رابطه با یک رویداد ورزشی یا اتفاقی که رخ داده، درگیر تبانی بازی می‌شود، به‌منظور: الف- اخذ یا دریافت منفعت مالی برای هر شخص؛ ب- ایجاد ضرر مالی برای شخص دیگر مرتکب جرم می‌شود.» این ماده هر نوع رفتار تبانی‌بازی، از جمله رفتارهای غیرمرتبط با شرطبندی را جرم تلقی و تعیین مجازات می‌کند. همان‌طور که بیان شد، اگرچه کنوانسیون مکولین در چهارچوب شورای اروپا آغاز و تصویب شد، اما هدف کنوانسیون مکولین ایفای نقشی جهانی است، زیرا برای امضا و تصویب توسط کشورهای غیراروپایی نیز فراهم است (Diaconu & Kuhu, 2019: 3). بنابراین کشور استرالیا به‌موجب گزارش «Wood Review» به این نتیجه رسید که قوانین ملی سازگار با سیاست ملی محقق نشده است. بر این اساس، به‌موجب گزارش وود ریویو توصیه کرد که استرالیا عضو کنوانسیون شورای اروپا در مورد دستکاری مسابقات ورزشی («کنوانسیون مکولین») شود که

در اینجا لازم می‌دانیم با استفاده از تجزیه و تحلیل انجام‌شده از قوانین مربوط به تبانی و براساس موارد مربوطه ابزارهای قانونی، انضباطی و با بررسی قوانین کشورهای پیش رو که در این مقاله مطالعه شده است، در این زمینه با استفاده از مدل پیشنهادی توسط دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرایم سازمان ملل متحد، جرم‌انگاری این رفتار بدین‌صورت پیشنهاد داده شود: «الف- هر شخصی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم، وعده‌های ناروا، مزیت برای شخص دیگری، برای خود، خود یا دیگران، با هدف تغییر نادرست نتیجه یا روند یک مسابقه ورزشی ارائه دهد یا بدهد؛ ب- هر شخصی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم هرگونه مزیت ناروا را قول یا پیشنهاد آن برای خود یا دیگران، با هدف تغییر نادرست نتیجه یا روند یک مسابقه ورزشی، درخواست کرده یا بپذیرد، به مجازات به حبس و یا جزای نقدی محکوم می‌شود.»

۳-۲- تدابیر پیشگیرانه از تبانی در ورزش

باتوجه به غیراثربخش بودن تدابیر واکنشی و مبارزه با جرم، لذا ضرورت دارد برخوردهای سزاگرایانه کمتر و تدابیر و اقدامات پیشگیرانه بیشتری مورد توجه قرار گیرد تا از تحمیل هزینه بر نظام عدالت کیفری جلوگیری شود، لذا از آنجا بر طبق طبقه‌بندی کلاسیک پیشگیری غیرکیفری و رایج به پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی تقسیم‌بندی می‌شود. در ذیل این مبحث به راهکارهای مربوط به آن پرداخته می‌شود.

۳-۲-۱- پیشگیری وضعی

پیشگیری وضعی به‌دنبال برهم‌زدن شرایط ماقبل ارتکاب جرم است و درواقع، در مرحله گذر اندیشه مجرمانه به فعل مجرمانه وارد عمل می‌شود. پیشگیری وضعی به‌دنبال آن است که با افزایش خطر ارتکاب جرم و بالا بردن احتمال دستگیری از یک‌سو و کاستن از منافع از سوی دیگر، سبب کاهش ارتکاب جرم شود. در این خصوص تقویت قوانین و مقررات و به مشارکت در تلاش‌های بین‌المللی علیه تبانی در ورزش و تأکید بر ایجاد دستورالعمل‌های اخلاقی لازم به‌نظر می‌رسد. با ملاحظه ماده ۲ کنوانسیون مکولین درمی‌یابیم هدف کنوانسیون این است که کمک به پیشگیری، شناسایی و مجازات برای تبانی در ورزش در سطح ملی و بین‌المللی و

اصلاح موادی از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) در ۳ اردیبهشت سال ۱۴۰۲ تغییر یافت. ماده ۱ قانون مزبور به تعریف شرط‌بندی پرداخته و مقرر می‌کند: «در صورت اقدام به این امور، شخص علاوه بر ضبط اموال و عواید حاصل از جرم به جزای نقدی درجه ۶ یا جزای نقدی معادل ارزش ۱ تا ۳ برابر مجموع اموال و عواید ناشی از جرم، هر کدام که بیشتر باشد، محکوم می‌شود.» ماده ۲ قانون مزبور حبس درجه ۶ را برای اشخاصی در نظر گرفته که فضایی مجازی یا حقیقی را به شرط‌بندی اختصاص دهند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، در بند ۲ ماده ۷۰۵ مقنن کیفری ایران به‌طور مشخص برای مقابله با تبانی توأم با شرط‌بندی تدابیر خاصی با شرایط این پدیده مطابقت داشته باشد، پیش‌بینی نکرده و با احراز شرایطی تحت عنوانین مندرج در قانون عام (قانون مجازات اسلامی) و تغییر قانون مجازات در این قسمت، می‌تواند امکان مجازات در قالب شرط‌بندی وجود داشته باشد.

اما همان‌طور که برداشت می‌شود، تبانی بازی پدیده‌ای پیچیده و بین‌المللی محسوب می‌شود که مقابله با آن در سطح ملی غیرممکن است. بهترین راه برای مبارزه با تبانی بازی، جایی که به همکاری بین‌المللی فشرده نیاز است. برای مبارزه با تبانی، همه ذی‌نفعان باید یک رویکرد مشترک اتخاذ کنند. این شامل مقامات و انجمن‌های ورزشی، سازمان‌های ورزشی، ورزشکاران، مربیان، داوران و مقامات دولتی است که باید اقدامات خود را از طریق قوانین و مقررات داخلی خود، به‌ویژه قوانین جزایی با هم هماهنگ کنند. برای پوشش‌دادن دسته‌ای از مسائل حقوقی و انضباطی، کشف تقلب، تبانی و پیشگیری لازم است که در سیاست‌ها و آیین حاکم در ورزش بازنگری شود و تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها و کارایی مقررات حاکم در مبارزه علیه این‌گونه جرایم و تخلفات در بازی‌ها در سطح ملی و در سطح کنفدراسیون‌ها تجزیه و تحلیل شود. به همین دلیل نیاز مبرمی به استانداردسازی مقررات ملی و بین‌المللی کیفری یا قانون‌گذاری خاص در مورد تخلفات ورزشی، از جمله تبانی در ورزش احساس می‌شود و به‌نظر می‌رسد با اتکا بر قانون‌گذاری عام در مبارزه با تقلب و تبانی در ورزش کافی نیست (وکیل، ۱۴۰۱: ۳۱).

واقعی یا بالقوه، خطر یا خطری که بر آن‌ها یا دیگران تأثیر می‌گذارد، مطرح کنند. به‌طور قابل توجهی مکانیسم‌های گزارش‌دهی به کاهش شکاف بین ورزشکاران و مسؤولان کمک می‌کنند. در این راستا ماده ۲۱ کنوانسیون مکولین توصیه می‌کند کشورها اقدامات قانونی لازم را برای حمایت مؤثر از گزارشگران و شاهدان اتخاذ کنند. دفتر مبارزه با مواد مخدر و کمیته بین‌المللی المپیک از ایجاد حمایت‌های قانونی برای افشاگران نیز حمایت می‌کنند.

۳-۲-۲- پیشگیری اجتماعی

پیشگیری اجتماعی شامل آن دسته از تدابیر و اقداماتی است که با مداخله در فرآیند رشد افراد، بهبود شرایط زندگی آن‌ها و سالم‌سازی محیط اجتماعی و محیط طبیعی به‌دنبال حذف یا کاهش علل جرم‌زا و در نتیجه پیشگیری از بزهکاری است (نیازپور، ۱۳۸۲: ۱۳۸). توجه به نهادهای اجتماعی نظیر خانواده، مدرسه، محیط کار یا بازار که معمولاً در طی یک دوره زمانی اثر می‌گذارند. پیشگیری اجتماعی با استفاده از محیط‌های دور و نزدیک نسبت به افراد به‌دنبال تأثیر بر فرآیند شکل‌گیری شخصیت آنان است (شیرازی، ۱۳۸۴: ۱۹). باتوجه به این‌که بیشترین گروه سنی ورزشکاران، جوانان و نوجوانان هستند، بنابراین با استفاده از رهیافت‌های پیشگیری رشدمدار می‌توان با مداخله در مراحل اولیه شکل‌گیری شخصیت کودکان و سنین رشد آن‌ها با استفاده از تدابیر محدود توسط والدین، رسانه‌های جمعی، مدرسه و تدابیر الزام‌آور قانونی، به‌طور فزاینده‌ای از بزهکاری آن‌ها در آینده جلوگیری کرد (قدیر و کاظمی کاشانی، ۱۳۹۸: ۲۶۷-۲۳۷).

به هر حال اگر قرار بر این است تا سیاست پیشگیرانه مناسبی در قبال دستکاری در ورزش شکل بگیرد، در گام اول به آموزش و ارتقای سطح آگاهی ورزشکاران، مربیان راجع به مسائل پیرامون این پدیده نیاز است. بنابراین مداخله حقوق کیفری در مرحله بعدی سیاست پیشگیرانه قرار دارند و با هدف بازدارندگی از دستکاری در ورزش و جرایم مبتنی بر آن شناسایی و ضمانت اجرا متناسب با آن برایشان در نظر گرفته می‌شود. آموزش در مورد خطر دستکاری در ورزش و عواقب آن برای افراد و ورزش، یک حوزه است که بسیار مورد غفلت

ترویج همکاری ملی و بین‌المللی بین مقامات دولتی مربوطه و همچنین با سازمان‌های درگیر در ورزش و شرطبندی ورزشی کند؛ فصل دوم کنوانسیون مکولین نیز حاوی مواد مربوط به «پیشگیری، همکاری و سایر اقدامات» است. همچنین مطابق ماده ۱۱ که مناسب‌ترین وسیله برای مبارزه با تبانی در ورزش، مبارزه با گرداندگان شرطبندی‌های ورزشی غیرقانونی است، دولت‌ها را به اتخاذ تدابیری مکلف می‌کند، از جمله «محدودیت یا مسدودکردن دسترسی به اپراتورهای غیرقانونی شرطبندی ورزشی از راه دور و مسدودکردن جریانات مالی بین اپراتورهای غیرقانونی شرطبندی ورزشی و مصرف‌کنندگان و همچنین ممنوعیت تبلیغات را پیشنهاد می‌کند.» به‌منظور این هدف، ESSA یک نظام هشدار زودهنگام به‌عنوان یک نهاد فرعی با هدف نظارت بر رقابت‌های ورزشی که برگزار می‌شوند، نسبت به رصد فعالیت‌هایی غیرمعمول در بازار شرطبندی ورزش اقدام و این موضوع می‌تواند از تبانی در رقابت‌های ورزشی جلوگیری کند (بلک شاو، ۱۳۹۷: ۱۷۳). در ماده ۱۳ کنوانسیون نیز مکانیسمی برای تبادل اطلاعات بین کشورها از طریق ایجاد بستر ملی، برای مبارزه با تبانی در رقابت‌های ورزشی پیش‌بینی شده است. بنابراین شبکه‌های بستر ملی شورای اروپا (معروف به گروه کپنهاگ) در سال ۲۰۱۶ تأسیس شد و این شبکه زمینه را برای همکاری فراملی فراهم کرده است که امکان تبادل اطلاعات، تجربه و تخصص ضروری برای مبارزه با تبانی در ورزش امکان‌پذیر باشد.

در سال ۲۰۲۱، فیفا با دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرایم سازمان ملل متحد برای راه‌اندازی برنامه صداقت برای اعضای خود، شروع به همکاری و مشارکت با اپراتورهای به اصطلاح سیستم‌های کشف تقلب آغاز کرد. در سال ۲۰۱۷، کنفدراسیون فوتبال آسیا اپلیکیشنی را برای گزارش رفتارهای مشکوک در ورزش راه‌اندازی کرد تا بتواند چنین اطلاعاتی را برای واحد یکپارچگی ورزشی خود فراهم کند.

یکی دیگر از موارد مهم در راستای پیشگیری تبانی در ورزش، مکانیسم‌های گزارش‌دهی هستند، زیرا به افراد درگیر در ورزش اجازه می‌دهند تا نگرانی‌های خود در مورد خطای

متمرکز بر پیشگیری در این حوزه مهم‌ترین راه مقابله با این مشکل هستند که باید با تلاش‌های سخت‌گیرانه‌تر با عدالت کیفری ترکیب شوند.

نتیجه‌گیری

تبانی در امور ورزشی به دلیل دستیابی به مزایای گوناگون مالی در کمترین زمان ممکن جرمی ممکن‌الوقوع است. گونه‌های مختلف پیشگیری جرم‌شناختی از بزه یادشده در دسترس دست‌اندرکاران نظام سیاست جنایی و نیز مقامات ورزشی قرار دارد. از همین رو افزون بر نظام عدالت کیفری سازمان‌های ورزشی همانند فیفا کنفدراسیون‌ها و نیز فدراسیون‌های فوتبال نیز باید با دارا بودن آگاهی کامل از زمینه‌های ارتکاب این جرم در پیشگیری و در صورت لزوم نمایش پاسخ‌هایی مناسب در برابر آن‌ها بکوشند. در این راستا اقدامات زیر لازم است: ۱- تدوین و اصلاح قوانین و مقررات کیفری برای برخورد مؤثر با عوامل تقلب و تبانی در رقابت‌های ورزشی؛ ۲- ایجاد سازوکارهای نظارتی و گزارش آن به مراجع ذی‌ربط؛ ۳- حمایت از تأسیس یک نهاد مستقل برای نظارت بر تبانی در مسابقات تا به سرعت از رویه‌های تقلب دستکاری رقابت‌های ورزشی آگاه نماید و با فراهم‌سازی داده‌های درست قابل اطمینان و مستقل برای رسیدگی انضباطی ورزشی و مستندات تعقیب کیفری زمینه همکاری و اشتراک اطلاعات را مهیا نماید.

ملاحظات اخلاقی: در این پژوهش تمامی ملاحظات اخلاقی رعایت گردیده است.

تعارض منافع: نگارش این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهم نویسندگان: در این پژوهش، نفر اول به‌عنوان همکار اصلی و نفر دوم به‌عنوان نویسنده مسؤول عمل کرده‌اند.

تشکر و قدردانی: لازم است از تمام کسانی که در تدوین این مقاله ما را یاری رسانده‌اند، قدردانی نماییم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین مالی انجام گرفته است.

قرار گرفته است. فدراسیون‌های بین‌المللی به همکاری با دولت‌ها، مسؤولان و اپراتورهای شرط‌بندی ورزشی برای یک برنامه آموزشی مشترک در مورد خطرات احتمالی مربوط به دستکاری در ورزش، شرط‌بندی ورزشی و جنایات بین‌المللی تشویق می‌شوند. بنابراین آگاهی‌بخشیدن به افراد تیم‌ها در مورد ریسک گرفتاری در عمل تبانی یک عنصر بسیار مهم برای نشان دادن این موضوع است. شناسایی مشکل و استفاده از متدهای پیشگیری‌کننده، یک مقیاس بسیار مهم‌تر از درمان اشخاص و سازمان‌های فاسد به تبانی است.

در واکنش به مشکل پیچیده‌ای که سراسر جهان گرفتار آن است، ابتکار عملی تحت عنوان فیفا - اینتریل در می ۲۰۱۱ در دستور کار قرار گرفت که تأکید خاص آن بر پیشگیری است. اهداف آن عبارتند از: تربیت و آموزش ذی‌نفعان اصلی تا هرگونه فعالیت شروع به ارتکاب فساد و دستکاری در مسابقات را شناسایی و دفع نمایند؛ ثانیاً دادستان‌ها را برای بازرسی و تحقیق و همکاری در موارد و تبانی در ورزش برای تعقیب کیفری تربیت‌کنند (وکیل، ۱۴۰۱: ۱۹). نظر بر تأثیر و کارآمدی برنامه آموزش و افزایش آگاهی در مقابله با تبانی در ورزش، در ماده ۶ کنوانسیون دستکاری در مسابقات ورزشی ماکولین بر اتخاذ چنین برنامه‌ای از جانب کشورهای عضو تأکید کرده است. بنابراین برنامه‌های آموزشی که در پیشگیری جامعه‌مدار قابل طرح است، می‌تواند شامل موارد زیر باشد: آموزش جامعه و آشناسازی با پیامدهای تبانی در ورزش، آموزش جامعه در راستای پیشگیری و مبارزه با تبانی در ورزش، آموزش قوانین و مقررات و رفتارهای صحیح ورزشی.

با نگاهی به سیاست جنایی ایران درخصوص پیشگیری از تخلفات و جرایم ورزشی، مدل منسجمی تعریف نشده است و رویکرد واحد و مشخصی نیز وجود ندارد. بنابراین در راستای رفع ابهام و مشکلات قانونی، قضایی و اجرایی همان‌طور در متن مقاله یک مدل جرم‌انگاری این رفتار پیشنهاد گردید، باتوجه به تحولات روزافزون نیازمند تدوین، بازنگری و تغییر در قوانین و فرآیند پیشگیری از این جرایم و تخلفات هستیم. بنابراین باتوجه به چالش‌های حقوق کیفری درجهت مقابله با پدیده تقلب و به‌ویژه تبانی در رقابت‌های ورزشی، فعالیت‌های

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- احمدی ناطور، زهرا؛ منصورآبادی، عباس؛ شمس ناتری، محمد ابراهیم و میرخلیلی، سید محمود (۱۳۹۷). «تحلیل شرط بندی‌های ورزشی در نظام حقوقی ایران». فصلنامه مدیریت و توسعه ورزش، ۱(۳): ۴۱-۵۷.

- بلک شاو، یان (۱۳۹۷). *حقوق بین‌الملل ورزش*. ترجمه مهرداد محمدی، چاپ اول، تهران: انتشارات خرسندی.

- زارع، علی رضا؛ حیدری نژاد، صدیقه و شیرالی، رضوان (۱۳۹۵). «تأثیر رسانه‌های جمعی بر کنترل فساد در ورزش فوتبال». *مجله مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی*، ۳(۱۲): ۱۱-۲۴.

- شیرازی، غلامرضا (۱۳۸۴). «نقش پلیس محلی در پیشگیری از جرم». پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، به راهنمایی استاد محمد حسن حسنی، دامغان: دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان.

- صادقی‌پور، حمیدرضا؛ رهنما، نادر؛ جعفری، علی و آمنه، رهنما (۱۳۸۹). «مسائل انضباطی دوره ششم لیگ برتر فوتبال ایران». *فصلنامه پژوهش در علوم ورزشی*، ۵(۲۸): ۶۹-۷۹.

- طاهرخانی، سجاد و شفیع، شهرام (۱۴۰۰). «بررسی عوامل مؤثر بر بروز تبانی در فوتبال ایران». *مجله مدیریت و توسعه ورزش*، ۳(۲۷): ۴۲-۶۱.

- فلاح‌آبادی، سیداشکان ساداتی (۱۳۹۹). مبارزه با تبانی در ورزش فوتبال از دیدگاه نظام حقوقی ایران. *نخستین کنفرانس بین‌المللی و دومین کنفرانس ملی مدیریت، اخلاق و کسب و کار*، ۱(۱): ۱-۹.

- قدیر، محسن و کاظمی فروشانی، حسین (۱۳۹۶). «بررسی تطبیقی حقوق کیفری ایران با اسناد بین‌المللی در زمینه مقابله و پیشگیری از وقوع تروریسم سایبری». *مجله حقوقی بین‌المللی*، ۱۵(۶۰): ۲۳۷-۲۶۷.

- کاشف، میرمحمد و شیدایی، مهدی (۱۳۸۸). *حقوق و اخلاق ورزشی*. چاپ اول، تهران: انتشارات بامداد.

- متنی‌نژاد، صادق (۱۳۸۶). «شیوه‌ها و زمینه‌های تبانی در معاملات دولتی». *مجله حقوقی دادگستری*، ۲۵(۶۱): ۴۷-۶۲.

- نیازپور، امیرحسین (۱۳۸۲). «پیشگیری از بزهکاری در قانون اساسی ایران و لایحه قانون پیشگیری از وقوع جرم». *مجله حقوقی دادگستری*، ۲(۴۵): ۱۲۴-۱۵۹.

- وکیل، امیرساعد (۱۴۰۱). *حقوق جهانی فوتبال*. چاپ اول، تهران: انتشارات مجد.

ب. منابع انگلیسی

- Chappelet, J (2015). "The Olympic fight against match-fixing". *Journal of Sport in Society*, 18(10): 1260-1272.

- Diaconu, M & Kuhn, A (2019). *Match-fixing the Macolin Convention and Swiss Law An Overview in Jusletter*. Swiss: publication anonymous.

- Forrest, D (2008). "Say it ain't so Betting-related malpractice in Sport". *Journal of Sport Finance*, 3(3): 156-166.

- Hill, D (2015). "Jumping into fixing". *Journal of Trends in Organized Crime*, 18(3): 212-228.

- Moriconi, M (2018). "The Official Football Match-fixing Prevention Discourse as a Cognitive Limitation (the Cases of Iberian Countries)". *Journal of Soccer and Society*, 19(2): 271-287.